

Muistojen polku

KUVALLISIA
PÄIVÄKIRJAMERKINTÖJÄ
KULTTUURISESTA
VANHUSTYÖSTÄ

**MUISTOJEN POLKU – KUVALLISIA PÄIVÄKIRJAMERKINTÖJÄ
KULTTUURISESTA VANHUSTYÖSTÄ**

KIRJOITTAJA JA KUVITTAJA: Mari Halonen

TAITTAJA: Paula Karjalainen / Paolakoo

PAINO: Liikekirjapaino, Kuopio 2017

JULKAISIJA: Kuopion kaupunki

KUOPIO

Lukijalle

Kun aloitin yhteisötaiteilijan työssä Kuopion kaupungilla vuonna 2013, en tiennyt mihin olin ryhtymässä. Oli kitara, minä, kansanlaulut, virret, vanhat iskelmät, polkupyörä ja ikäihmiset kodeissaan. He, joiden päivittäinen arki muodostuu kotihoidon käyntien, ruokapalvelun ja nukkumisen ympärille. Heidän luokseen pyöräilin toivoen, että he avaisivat ovensa minulle.

Kukas se sinä olitkaan?

Ai niin sulla oli tuo kitara! Kyllä minä sinut muistan!

Jouduin nopeasti luopumaan kaikista odotuksista ja tavoitteista, jotka olin itselleni asettanut. Jouduin nöyrytymään mielen hajoamisen äärellä, muistisairauden, kehon haurastumisen ja yksinäisyyden äärellä. En voinut suorittaa mitään. En voinut muuta kuin olla läsnä, kuunnella, koskettaa – ja laulaa.

Kitara on minua auttanut säästään lauluja, jotka ovat herättäneet muistoja vuosien takaa. Kitaran kanssa olemme istuneet tuntikausia ihmisten kodeissa ja minä olen saanut kuulla tarinoita menneiltä ajoilta. Olen saanut nähdä tunteita, naurua ja kyyneleitä, ihmiselämän monia puolia ja vanhuuden viisautta.

Tämän kirjan piirustukset ovat syntyneet purkamisen tarpeesta. Kun tulin kotiin asiakkaan luota, en halunnut puhua työpäivästä vaikka päivä oli ollut täynnä tunteita, läsnäoloa ja musiikkia. Oli helpompaa tarttua siveltimeen tai kynään, piirtää ja maalata tapahtumat ulos.

Vaikka kuvien innoittajana ovatkin todelliset tapahtumat, olen kuitenkin piirtänyt ja maalannut henkilöt vapaalla kädellä, oman mielikuvituksen pohjalta. Kuvat eivät esitä ketään tiettyä henkilöä. Olen yhdistänyt tapahtumia ja tarinoita, eikä kukaan asiakkaistani ole toiminut mallina tai suorana esikuvana. Kuvat ja tekstit kertovat yhteisötaiteilijan työstä, niin kuin minä olen sen kokenut.

Minulle sanotaan usein, että teen hyvin tärkeää työtä. Vastaan: Kiitos, mutta tärkeintä työtä tekevät kotihoitajat. Haluan tämän kirjasen myötä osoittaa kiitokseni kotihoitajille ja vanhustyöntekijöille, joiden työstä puhutaan kiireen ja väsymyksen täyttämänä. Harvemmin puhutaan kosketuksesta, hymyistä, välittämisestä, huolesta. Työstä, joka ylläpitää elämää.

Kiitos myös kulttuurisuunnittelijat Kirsi Rönkkö, Liisa Hämäläinen ja Anna Vepsä, jotka olette mahdollistaneet niin työni kuin tämän kirjasenkin. Kiitos että olette kannustaneet, kuunnelleet ja auttaneet minua, nostaneet pyörän selkään ja lähettäneet matkaan.

Kuopiossa 9.3.2017

Mari Halonen

Yhteisötaiteilija

Kuopion kaupunki

*Kotona asuvat
muistot*

kuinka paljon herkkyyttä
kuinka paljon kyyneitä
kuinka paljon harkittavuutta
kuinka paljon yksinäisyyttä
kuinka paljon surua
kuinka paljon menetyksiä
odotusta, rahoja, huutoja
kuinka paljon vihaa
kuinka paljon rakkautta

Kaikki nämä tunteet. Tässä hetkessä.

Kun tyttö laulaa, minun on vaikeaa pysyä aloillani. Nousen ja nojaan rollaattoriin, katselen oravia parvekkeella. Laulu tekee levottomaksi, nypin kukkia ja muistan milloin olen kuullut tämän kappaleen edellisen kerran. Haluaisin niin kovasti puhua, haluan kertoa mitä yhtäkkiä muistin, mutta ääni ei tahdo kulkea ja ajatus karkailee. Oravat haluavat lisää pähkinöitä.

....

Kun laulan, on hänen selvästi vaikeaa pysytellä paikoillaan. Hän nousee, nojaa raskaasti rollaattoriin ja kävelee ikkunaan katselemaan oravia. Hän nyppii kukkia ja alkaa puhua laulun päälle. Lopetan laulun ja kuuntelen, kun hän kertoo oravien rutii-neista. Puhumme oravista ja hän liikehtii levottomasti. Ehkä hän ei pitänyt laulusta?

Kirkossa ja tansseissa kävijät ovat tottuneita laulajia. Virsikirja on käsissä luontevasti, kirjan ohuet sivut ja kovettuneet nahkakannet käytössä hapertuneet, ohuilla sivuilla ovat tutut laulut, ne ovat säestäneet elämää. Samoin ovat tehneet tanssilavan laulut, olleet mukana arjessa ja juhlassa. Laulajilla tuttu rytmi kehossa, vikkelät sormet löytävät virren numeron ja tanssijoiden varpaat naputtavat tahtia.

OLIPA SEKIN MUMMO JOKA LAULOI KAIKKI
LAULUT, INNOKKAASTI, AINA UUDELLEEN JA
UUDELLEEN.

"Nyt lauletaan! Kitara soi ja me tytöt laulaa luikautetaan, niin kuin on aina ennenkin tehty! Herää, ystävä hyvä, tule laulamaan!" Ystävä hötkähtää hereille, laulaa mukana, kunnes uni vetää takaisin pehmeään rauhaan, molemmilla puolillaan karheat mummonäänet laulavat, ihan kuin joskus kauan sitten laululla oma mummo lasta tuuditteli.

Muistellemme nuoruutta. Saan kuulla käsityöpiiristä, opiskelupiiristä, laulupiiristä. Sitä kuinka iltaisin lähdettiin ystävien luo. Oli ystäväpiiri, sukupiiri. Hyviä muistoja. Haikeita muistoja.

*Kuulen,
kuuntelen*

Siniset silmät harhailevat, sormet hypistelevät laulukirjaa. Silmien sini on läpitunkeva ja ilme tutkimaton, kunnes laulu alkaa soida. Silmistä valuu luottamusta kuin kyyneleitä, jotka sekoittuvat laulukirjan yllä kitaran lempeisiin ääniin, laulun sanoihin. Hetkiseksi silmien harhailu pysähtyy ja ne painuvat kiinni. Laulu kietoo meidät turvaan, lempeään halaukseen, jossa ei tarvitse miettiä miksi on näin?

Mummon mieli on täynnä harmia ja suuttumusta siitä, että koti on kadonnut. Päivittäin saa kuulla selityksiä joita ei ymmärrä, mummo etsii, miettii, ihmettelee, suree ja hätääntyy. Ehkä onkin mukavaa kellahtaa suuren karhupoikaystävän kainaloon lohdutettavaksi. Kahviaika rytmittää päivien kulun kuten aina ennenkin. Vieraita ihmisiä lappaa sisään ja ulos, mutta kotiin eivät vie.

"Tule sisään tuttu tyttö! Kyllä minä sinut muistan! Muistan, muistan! Tule sisään!
Tulit autolla ja isäsi on pysäköinninvalvoja! "

Hän ilahtuu näkemisestäni kovasti. Ehkä hän luulee, että olen joku muu tai sitten
se olen minä. Hän ilahtuu omasta muistamisestaan, vaikka muistaakin omiaan.
Hetki on kirkas ja hyvä.

Lauletaan yhä uudestaan samat laulut. Ne ilahduttavat aina yhtä paljon! Metsäkukkia, Karjalan kunnailla ja Karjalan heili. Yksi ruusu, Muistatko Monrepon ja Hummani hei! Jutellaan aina uudelleen ne samat jutut, mitä mieli pyörittää. Soitan uudelleen sen mitä hän pyytää, uupumukseen asti laulan, epäilen itseäni ja työni tarpeellisuutta, kunnes saan palkintoni. Hän katsoo minuun ja kertoo tarinan jota en aikaisemmin ole kuullut. Tai laulaa laulun, kokonaan, mukana.

*Pienissä
hetkissä elämä*

Elämä on jo kevyt ja läpinäkyvä. Kun istut sohvalla lempipaikallasi, säteilet rauhaa ja iloa. Katsot minua pilke silmäkulmassa, varmaan näet arkiaskareet ja huolet joita kannan mukanani. Hymyilet ja sanot, "kaikki kyllä järjestyy. Elämä on hyvä. Sinusta pidetään huolta." Minua itkettää. Tämä menee ihan väärin päin. Minunhan se pitäisi olla lohtua tuomassa. Sinä naurat vain ja pyydät että soittaisin Sua vain yli kaiken mä rakastan.

"Minä suojelen häntä kaikelta, myös sinulta ja kitaraltasi", viestitti omaishoita-
ja minulle aluksi. Minä ymmärrän. Sinä olet nyt hänen muistinsa, ajatuksensa,
elämänsä ja mielipiteensä. Ennen oli toisin. Hän oli vahva sinun vierelläsi. Nyt
sinä kannat kaiken. Luulen, että se oletkin sinä joka olet laulun tarpeessa, kuun-
telijan tarpeessa. Laulan lauluni sinulle, surullinen nainen, silitän laulullani sinun
väsyneitä ajatuksiasi.

Katselet minua hämmästyneenä, olet juuri herännyt päiväunilta. Mistä siihen tupsahdit? Palaudut tähän päivään ja ihmeissäsi kuuntelet kun laulan, katselet vaivihkaa. Kerrot että vaimo kuoli jo 20 vuotta sitten. Otat esiin albumin jossa on kuvia autostasi! Auto on ollut sinun huvi ja työsi ja vieläkin sitä kaiholla muistelet. Punainen auto, joka vei maailmaan. Toi työtä ja rahaa. Ja nyt ei enää, ei ajamista.

Punaiset sukat hehkuvat mummon jaloissa. Mummo on hauras ja hiljainen, kuuntelee lauluni kiitollisena. Sukat sykkivät punaista voimaa, kuin ankkurit ne pitävät mummon vielä tässä. Kiinni maassa. Elämässä.

Koko elämän ajan kädet ja jalat ovat olleet liikkeessä. Kädet ovat kutoneet sukkia, lapasia, pipoja, paitoja. Jalat ovat kantaneet päivästä toiseen, arkiaskareet ja luontopolut. Nyt ovat kädet ja jalat kipeät. Toimettomuus on myrkkyyä. Haparoit kutimen käteesi. "Eihän tämä jälki enää sellaista ole kuin ennen", harmittelet. Mutta jatkat silti, puikko kerrallaan, kierros kerrallaan, sukkia, lapasia, pipoja. Ja nostat jalat penkille ja välillä lepäät.

*Hiljaiset
iltapäivät*

-Niin sinäkin.

Mehu on kotitekoista ja makeaa. Pipari tarttuu kitalakeen. Lauletaan, ainakin yksi laulu vielä. Hän kiittää monta kertaa, varmistaa milloin tulen seuraavan kerran. Tarkistaa ulkovaatteideni lämmön ja kitaralaukkuni painon.

Älä lähde vielä! Täytyykö sinun mennä jo? Keitettäisiinkö kahvit? Edes pieni kuppi, kahvia? Etkö ota?

Elämä on tällaista, mikäs minun on tässä ollessa. Myö pärjätään tämän rollarin
kanssa ihan mukavasti tässä tuvalla. Kaikki on ihan hyvin.
Tulehan uudestaan sitten. Heippa!

Valomummo

Valomummo
valoisa mummo
onnellinen mummo
vai onko?

hän on rakastanut paljon
ja rakastaa vieläkin

hän avaa ovensa minulle
soittajalle
ottaa vastaan lauluni
ja antaa vastalahjaksi
valoaan
kynttilälyhtyjä
karamelleja
villasukkia
toivoa
kiitosta
arvostusta
kahvia

valomummo haluaa tarjota kahvit
mutta ei loukkaannu, jos kieltäydy
hänen silmänsä kimaltavat
hän on rakastanut paljon
ja rakastaa vieläkin

hän itkee kun on itkun aika
nauraa kun on naurun aika
hän toivoo enkeleitä polulleni
ja kehuu lauluääntäni
ottaa vastaa halauksen
ja päästää irti

hän on rakastanut paljon
ja rakastaa vieläkin

hän nukkuu öisin
ja nauttii vuodenaikojen vaihtelusta
seisoo valintojensa takana
ja myöntää virheitään

hän on kiitollinen
ja elää vanhuuttaan pehmeästi
omassa kodissaan

hän muistaa
ja haluaakin muistaa
kaiken

*"Yhteisötaiteilija **Mari Halonen** (s. 1980) kiertää kitaran kanssa Kuopion kaupungin kotihoidon asiakkaiden luona. Uskollisen kitaransa avustamana hän laulaa heidän kanssaan kauniita lauluja ja houkuttelee esiin muistoja jutellen ja kuunnellen. Tämän kirjan kuvat ovat otteita hänen henkilökohtaisesta työpäiväkirjastaan."*

